

I

(Seadusandlikud aktid)

DIREKTIIVID

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV (EL) 2016/1919,

26. oktoober 2016,

milles käsitletakse tasuta õigusabi andmist kahtlustatavatele ja süüdistatavatele kriminaalmenetluses ning isikutele, kelle üleandmist taotletakse Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 82 lõike 2 punkti b,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust ⁽¹⁾,

pärast konsulteerimist Regioonide Komiteega,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt ⁽²⁾

ning arvestades järgmist:

- (1) Käesoleva direktiivi eesmärk on tagada tõhusalt õigus kaitsjale, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2013/48/EL, ⁽³⁾ tehes kahtlustatavatele ja süüdistatavatele kriminaalmenetlustes ning isikute, kelle üleandmist taotletakse, ja kelle suhtes kohaldatakse nõukogu raamotsuse 2002/584/JSK ⁽⁴⁾ kohaselt Euroopa vahistamismääruse menetlust (edaspidi „isik, kelle üleandmist taotletakse“), kättesaadavaks liikmesriikide rahastatava kaitsja abi.
- (2) Kehtestades ühised miinimumeeskirjad, mis käsitlevad kahtlustatavate, süüdistatavate ning isikute, kelle üleandmist taotletakse, õigust tasuta õigusabile, on käesoleva direktiivi eesmärk suurendada liikmesriikide usaldust üksteise kriminaalõigussüsteemide vastu ja seeläbi parandada kriminaalasjades tehtavate otsuste vastastikust tunnustamist.
- (3) Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 47 kolmandas lõigus, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon“) artikli 6 lõike 3 punktis c ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 14 lõike 3 punktis d on sätestatud õigus saada kriminaalmenetluses tasuta õigusabi kooskõlas nendes sätetes osutatud tingimustega. Hartal on aluslepingutega samaväärne õigusjõud ning liikmesriigid on konventsiooni ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti osalised. Samas näitavad kogemused, et see ei tekita iseenesest alati piisavat usaldust teise liikmesriigi kriminaalõigussüsteemi vastu.

⁽¹⁾ ELT C 226, 16.7.2014, lk 63.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi 4. oktoobri 2016. aasta seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata) ja nõukogu 13. oktoobri 2016. aasta otsus.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2013. aasta direktiiv 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega (ELT L 294, 6.11.2013, lk 1).

⁽⁴⁾ Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT L 190, 18.7.2002, lk 1).

- (4) Nõukogu võttis 30. novembril 2009 vastu resolutsiooni teekaardi kohta, mille eesmärk on tugevdada kahtlustatavate või süüdistatavate isikute menetlusõigusi kriminaalmenetluses ⁽¹⁾ (edaspidi „teekaart“). Järkjärgulise lähenemisviisi kohaselt nõutakse teekaardis meetmete võtmist, mis käsitlevad õigust kirjalikule ja suulisele tõlkele (meede A), õigust teabele õiguste ja süüdistuse kohta (meede B), õigust õigusnõustamisele ja tasuta õigusabile (meede C), õigust suhelda sugulaste, tööandjate ja konsulaarasutustega (meede D) ning kaitsemeetmeid selliste kahtlustatavate või süüdistatavate jaoks, kes kuuluvad haavatavate isikute kategooriasse (meede E).
- (5) Euroopa Ülemkogu avaldas 11. detsembril 2009 heameelt teekaardi vastuvõtmise üle ja lisas selle Stockholmi programmi „Avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel“ ⁽²⁾ (punkt 2.4). Euroopa Ülemkogu rõhutas, et teekaart ei ole täielik, ning kutsus komisjoni üles analüüsima kahtlustatavate või süüdistatavate minimaalsete menetlusõiguste muid aspekte ning hindama, kas parema koostöö edendamiseks selles valdkonnas on vaja käsitleda muid küsimusi, näiteks süütuse presumptsiooni.
- (6) Teekaardi kohaselt on tänaseks juba vastu võetud viis õigusakti kriminaalmenetluses kohaldatavate menetlusõiguste kohta: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid 2010/64/EL, ⁽³⁾ 2012/13/EL, ⁽⁴⁾ 2013/48/EL, (EL) 2016/343 ⁽⁵⁾ ja (EL) 2016/800 ⁽⁶⁾.
- (7) Käesolev direktiiv käsitleb teekaardi meetme C teist osa – tasuta õigusabi.
- (8) Tasuta õigusabi peaks katma kahtlustatavate, süüdistatavate ning isikute, kelle üleandmist taotletakse, õigusabi kulud. Õigusabi määramise korral peaks liikmesriikide pädevatel asutustel olema võimalus nõuda, et kahtlustatavad, süüdistatavad või isikud, kelle üleandmist taotletakse, kannavad olenevalt oma rahalistest vahenditest osa selle kuludest ise.
- (9) Ilma et see piiraks direktiivi (EL) 2016/800 artikli 6 kohaldamist, ei tuleks käesolevat direktiivi kohaldada juhul, kui kahtlustatavad või süüdistatavad või isikud, kelle üleandmist taotletakse, on loobunud oma õigusest kaitsjale direktiivi 2013/48/EL artikli 9 või artikli 10 lõike 3 kohaselt ning ei ole seda loobumisotsust tühistanud, või juhul kui liikmesriigid on kohaldanud ajutisi erandeid kooskõlas direktiivi 2013/48/EL artikli 3 lõikega 5 või 6, nende erandite kehtivuse ajal.
- (10) Kui isikust, kes algselt ei olnud kahtlustatav ega süüdistatav (näiteks tunnistaja), saab kahtlustatav või süüdistatav, peaks sellel isikul olema õigus ennast mitte süüstada ja õigus vaikida kooskõlas liidu õiguse ja konventsiooniga, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Liidu Kohus (edaspidi „Euroopa Kohus“) ja Euroopa Inimõiguste Kohus oma kohtupraktikas. Seetõttu osutatakse käesolevas direktiivis otsesõnu tegelikule olukorrale, kus politseis või muus õiguskaitseasutuses kriminaalmenetluse käigus toimuva küsitlemise ajal saab sellisest isikust kahtlustatav või süüdistatav. Kui sellise küsitlemise käigus saab peale kahtlustatava või süüdistatava kahtlustatavaks või süüdistatavaks muu isik, tuleks küsitlemine viivitamatult peatada. Küsitlemist peaks aga olema võimalik jätkata juhul, kui asjaomasele isikule on teatavaks tehtud, et ta on muutunud kahtlustatavaks või süüdistatavaks, ning kui see isik saab täielikult kasutada käesolevas direktiivis sätestatud õigusi.
- (11) Mõnes liikmesriigis on väiksemate rikkumiste korral muu kui vabadusekaotusliku karistuse määramise pädevus muul asutusel kui kriminaalasjades pädeval kohtul. Näiteks võib see nii olla liikluseeskirjade ulatusliku rikkumiste korral, mis võidakse kindlaks teha liikluskontrolli käigus. Sellistel juhtudel ei ole mõistlik nõuda, et pädevad asutused peaksid tagama kõik käesoleva direktiivi kohased õigused. Kui liikmesriigi õiguses on sätestatud väiksemate rikkumiste eest karistuste määramine sellise asutuse poolt ja õigus edasi kaevata või võimalus asjaomasel juhul muul viisil kriminaalasjades pädevasse kohtusse pöörduda, tuleks käesolevat direktiivi seega kohaldada üksnes kõnealuses kohtus pärast sellist edasikaebamist või kohtusse pöördumist toimuvate menetluste suhtes.

⁽¹⁾ ELT C 295, 4.12.2009, lk 1.

⁽²⁾ ELT C 115, 4.5.2010, lk 1.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta direktiiv 2010/64/EL õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses (ELT L 280, 26.10.2010, lk 1).

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet (ELT L 142, 1.6.2012, lk 1).

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT L 65, 11.3.2016, lk 1).

⁽⁶⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/800, mis käsitleb kriminaalmenetluses kahtlustatavate või süüdistatavate laste menetluslikke tagatiseid (ELT L 132, 21.5.2016, lk 1).

- (12) Mõnes liikmesriigis loetakse kuriteoks teatavad pisirikumised, eeskätt liikluseeskirjade, kohalike omavalitsusüksuste üldeeskirjade ning avaliku korra pisirikumised. Sellistel juhtudel ei ole mõistlik nõuda, et pädevad asutused peaksid tagama kõik käesoleva direktiivi kohased õigused. Kui liikmesriigi õiguses on pisirikumiste puhul sätestatud, et vabadusekaotuslikku karistust ei saa määrata, tuleks käesolevat direktiivi kohaldada üksnes kriminaalasjades pädeva kohtu menetluste suhtes.
- (13) Käesoleva direktiivi kohaldamine pisirikumiste suhtes toimub direktiivis kehtestatud tingimuste kohaselt. Et teha kindlaks, kas tuleb anda tasuta õigusabi, peaks liikmesriikidel olema võimalik kohaldada vahendite kontrolli, põhjendatuse kontrolli või mõlemat. Tingimusel et see on kooskõlas õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, võib mõnede pisirikumiste korral lugeda põhjendatuse kontrolli tingimused mittetäidetuks.
- (14) Teatavate pisirikumiste kuulumine käesoleva direktiivi reguleerimisalasse ei tohiks mõjutada konventsiooni kohaseid liikmesriikide kohustusi tagada õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, sealhulgas saada kaitsjalt õigusabi.
- (15) Tingimusel et see on kooskõlas õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, ei kujuta järgmised olukorrad käesoleva direktiivi tähenduses vabadusekaotust: kahtlustatava või süüdistatava isiku tuvastamine; välja selgitamine, kas tuleks alustada uurimist; relvade omamise kontrollimine või muud turvalisusega seotud aspektid; uurimis- või tõendite kogumise toimingud, välja arvatud need, millele on käesolevas direktiivis konkreetselt osutatud, nagu isiku läbiotsimine, arstlik läbivaatus, vere-, alkoholi- või muu sarnane test, fotode tegemine või sõrmejälgede võtmine; kahtlustatava või süüdistatava pädeva asutuse ette toomine kooskõlas liikmesriigi õiguses sätestatud eeskirjadega.
- (16) Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumeeskirjad. Liikmesriikidel peaks olema võimalik anda tasuta õigusabi olukordades, mida käesolev direktiiv ei hõlma, näiteks kui teostatakse muid uurimis- või tõendite kogumise toimingud peale nende, millele käesolevas direktiivis on konkreetselt osutatud.
- (17) Konventsiooni artikli 6 lõike 3 punkti c kohaselt on kahtlustatavatel ja süüdistatavatel, kellel puuduvad piisavad vahendid kaitsjale õigusabi eest tasumiseks, õigus saada tasuta õigusabi juhul, kui õigusemõistmise huvid seda nõuavad. See miinimumeeskiri võimaldab liikmesriikidel kohaldada taotleja vahendite või taotluse põhjendatuse kontrolli või mõlemat. Nende kontrollide kohaldamine ei tohiks piirata selliseid õigusi või menetluslikke tagatisi, mis on tagatud harta ja konventsiooniga, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus ja Euroopa Inimõiguste Kohus, ega kehtestada nende suhtes erandeid.
- (18) Liikmesriigid peaksid sätestama tasuta õigusabi andmise praktilise korra. Sellega võidakse kindlaks määrata, et tasuta õigusabi antakse kahtlustatava, süüdistatava või isiku, kelle üleandmist taotletakse, taotluse korral. Arvestades eelkõige haavatavate isikute erivajadusi, ei peaks selline taotlus siiski olema tasuta õigusabi andmise oluliseks tingimuseks.
- (19) Pädevad asutused peaksid andma tasuta õigusabi põhjendamatu viivituse ja hiljemalt enne küsitlemist politsei, muu õiguskaitseasutuse või kohtuasutuse poolt, või enne käesolevas direktiivis osutatud konkreetseid uurimis- või tõendite kogumise toiminguid. Kui pädevad asutused seda teha ei suuda, peaksid nad enne sellist küsitlemist või uurimis- või tõendite kogumise toiminguid andma vähemalt erakorralist või esialgset õigusabi.
- (20) Arvestades Euroopa vahistamismääruse eripära, peaks käesoleva direktiivi nende sätete tõlgendamine, milles käsitletakse üksnes isikuid, kelle üleandmist taotletakse, seda eripära arvesse võtma ja ei tohiks ühelgi viisil piirata direktiivi teiste sätete tõlgendamist.
- (21) Isikutel, kelle üleandmist taotletakse, peaks olema õigus saada tasuta õigusabi vahistamismäärust täitvas liikmesriigis. Lisaks peaks isikutel, kelle üleandmist taotletakse ja kelle suhtes kohaldatakse Euroopa vahistamismäärust kriminaalkorras kohtu alla andmiseks ning kes kasutavad direktiivi 2013/48/EL kohaselt oma õigust määrata vahistamismääruse teinud liikmesriigis kaitsja, olema õigus tasuta õigusabile vahistamismäärust täitvas liikmesriigis, pidades silmas sellega seotud menetluse läbiviimist vahistamismäärust täitvas liikmesriigis, juhul kui tasuta õigusabi on vajalik, et tagada isiku võimalus kohtusse pöörduda, nagu on sätestatud harta artiklis 47. Selline olukord on näiteks juhul, kui määrust täitva liikmesriigi kaitsja ei saa ilma määruse teinud liikmesriigi kaitsja abita täita tulemuslikult ja tõhusalt oma ülesandeid seoses Euroopa vahistamismääruse täitmiseega. Otsuse anda tasuta õigusabi vahistamismääruse teinud liikmesriigis peaks vastu võtma selliste otsuste valdkonnas pädev liikmesriigi asutus kriteeriumide alusel, mille liikmesriik käesoleva direktiivi rakendamisel kehtestab.

- (22) Selleks et isikutel, kelle üleandmist taotletakse, oleks võimalik tõhusalt kasutada õigust kaitsjale, peaksid liikmesriigid kandma hoolt selle eest, et isikutel, kelle üleandmist taotletakse, oleks õigus tasuta õigusabile kuni nende üleandmiseni või kuni otsus nende üleandmisest keeldumise kohta on jõustunud.
- (23) Liikmesriigid peaksid käesoleva direktiivi rakendamisel austama hartas ja konventsioonis sätestatud tasuta õigusabi saamise põhiõigust. Seejuures peaksid liikmesriigid järgima ÜRO põhimõtteid ja suuniseid juurdepääsu kohta tasuta õigusabile kriminaalõiguse süsteemides.
- (24) Ilma et see piiraks liikmesriigi õigust, mille kohaselt kaitsja kohalolek on kohustuslik, tuleks pädeval asutusel põhjendamatu viivitusega teha otsus tasuta õigusabi andmise kohta. Pädev asutus peaks olema sõltumatu asutus, kes on pädev tegema tasuta õigusabi puudutavaid otsuseid, või kohus, sh kohtunik ainuisikuliselt. Kiireloomulistes olukordades peaks siiski olema võimalik ka politsei ja prokuratuuri ajutine sekkumine, kui see on tasuta õigusabi õigeaegseks andmiseks vajalik.
- (25) Kui kahtlustatavale, süüdistatavale või isikule, kelle üleandmist taotletakse, on määratud tasuta õigusabi, siis üks võimalus selle tõhususe ja kvaliteedi tagamiseks on tema esindamise järjepidevuse soodustamine. Seda arvestades peaksid liikmesriigid soodustama seadusliku esindamise järjepidevust kriminaalmenetluses ning asjakohasel juhul samuti Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses.
- (26) Töötajatele, kes on kaasatud kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses tasuta õigusabi saamise õigust käsitlevate otsuste tegemisse, tuleks anda asjakohast koolitust. Ilma et see piiraks kohtu sõltumatust ja kohtusüsteemi korralduse erinevusi liikmesriikides, peaksid liikmesriigid nõudma neilt, kes vastutavad kohtunike koolituse eest, koolituse tagamist kohtutele ja kohtunikele, kes langetavad otsuse tasuta õigusabi andmise kohta.
- (27) Liidu õiguse tõhususe põhimõte eeldab, et liikmesriigid kehtestavad asjakohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid juhuks, kui rikutakse mõnda õigust, mis on üksikisikule tagatud liidu õigusega. Tõhus õiguskaitsevahend peaks olema kättesaadav juhul, kui õigus tasuta õigusabile on piiratud, selle andmisega viivitatakse või selle andmisest keeldutakse kas osaliselt või täielikult.
- (28) Selleks et jälgida ja hinnata käesoleva direktiivi tõhusust, on vaja kättesaadavate andmete hulgast koguda direktiivis sätestatud õiguste rakendamise kohta asjakohaseid andmeid. Sellised andmed peaksid võimaluse korral sisaldama kriminaalmenetluses tasuta õigusabi saamise taotluste ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluste raames esitatud tasuta õigusabi taotluste arvu, kui asjaomane liikmesriik on vahistamismääruse teinud või vahistamismäärust täitev liikmesriik: nende juhtumite arvu, mille puhul tasuta õigusabi anti ning samuti nende juhtumite arvu, mille puhul taotlust tasuta õigusabi saamiseks ei rahuldatud. Andmeid tuleks koguda ka kahtlustatavatele või süüdistatavatele ja isikutele, kelle üleandmist taotletakse, tasuta õigusabi andmisega kaasnevate kulude kohta, niivõrd kui võimalik.
- (29) Käesolevat direktiivi tuleks kohaldada kahtlustatavate, süüdistatavate ja isikute, kelle üleandmist taotletakse, suhtes olenemata nende õiguslikust seisundist, kodakondsusest või rahvusest. Liikmesriigid peaksid tagama käesolevas direktiivis sätestatud õigused ja nende täitmise ilma igasuguse diskrimineerimiseta mis tahes alusel, nagu rass, nahavärv, sugu, seksuaalne sättumus, keel, usutunnistus, poliitilised või muud seisukohad, kodakondsus, etniline või sotsiaalne päritolu, varaline seis, puue või sünnipära. Käesolev direktiiv on kooskõlas hartas ja konventsioonis tunnustatud põhiõiguste ja põhimõtetega, nagu piinamise ja ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise keeld, õigus vabadusele ja turvalisusele, õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu, õigus isikupuutumatusel, lapse õigused, puudega inimeste integreerimine ühiskonda, õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ning süütuse presumpatsioon ja kaitseõigus. Käesolevat direktiivi tuleks rakendada nende õiguste ja põhimõtete kohaselt.
- (30) Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumeeskirjad. Liikmesriikidel peaks olema võimalik käesolevas direktiivis sätestatud õigusi laiendada, et tagada kõrgem kaitse tase. Selline kaitse kõrgem tase ei tohiks olla takistuseks õigusasutuste otsuste vastastikusele tunnustamisele, mille hõlbustamiseks on kõnealused miinimumeeskirjad kavandatud. Liikmesriikide pakutava kaitse tase ei tohiks kunagi langeda allapoole nõuetest, mis on sätestatud hartas või konventsioonis, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Kohus ja Euroopa Inimõiguste Kohus.
- (31) Kuna käesoleva direktiivi eesmärki, nimelt ühiste miinimumeeskirjade kehtestamist, mis käsitlevad kahtlustatavate, süüdistatavate ja isikute, kelle üleandmist taotletakse, õigust saada tasuta õigusabi, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab seda meetmete ulatuse ja toime tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.

- (32) ELi lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule (ELi toimimise leping) lisatud protokoll nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1 ja 2 kohaselt, ja ilma et see piiraks kõnealuse protokoll artikli 4 kohaldamist, ei osale kõnealused liikmesriigid käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole nende suhtes siduv ega kohaldatav.
- (33) ELi lepingule ja ELi toimimise lepingule lisatud protokoll nr 22 (Taani seisukoha kohta) artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Taani käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

Artikkel 1

Reguleerimisese

1. Käesolevas direktiivis sätestatakse ühised miinimumeeskirjad, milles käsitletakse õigust saada tasuta õigusabi:
 - a) kriminaalmenetluse raames kahtlustatavate ja süüdistatavate puhul ning
 - b) isikute puhul, kelle suhtes kohaldatakse raamotsuse 2002/584/JSK kohaselt Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlust („isik, kelle üleandmist taotletakse“).
2. Käesolev direktiiv täiendab direktiivi 2013/48/EL ja direktiivi (EL) 2016/800. Ühtki käesoleva direktiivi sätet ei tõlgendata nende direktiividega ette nähtud õiguste piiramisena.

Artikkel 2

Kohaldamisala

1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse kriminaalmenetluse raames kahtlustatavate ja süüdistatavate suhtes, kellel on direktiivi 2013/48/EL kohaselt õigus kaitsjale ja:
 - a) kellelt on võetud vabadus;
 - b) kes peavad liidu või liikmesriigi õiguse kohaselt kaitsjat kasutama või
 - c) kes peavad olema või võivad olla uurimis- või tõendite kogumise toimingute juures, mis hõlmavad miinimumina järgmist:
 - i) äratundmiseks esitamine;
 - ii) vastastamine;
 - iii) uurimiseksperiment.
2. Käesolevat direktiivi kohaldatakse samuti selliste isikute, kelle üleandmist taotletakse, suhtes, kellel on direktiivi 2013/48/EL kohaselt õigus kaitsjale, pärast nende vahistamist täitvas liikmesriigis.
3. Käesolevat direktiivi kohaldatakse samuti lõikes 1 osutatud tingimustel isikute suhtes, kes ei olnud algselt kahtlustatavad ega süüdistatavad, ent kellest said kahtlustatavad või süüdistatavad politsei või muu õiguskaitseasutuse poolt küsitlemise käigus.
4. Ilma et see piiraks õigust õiglasele kohtulikule arutamisele pisirikkumiste puhul:
 - a) kui liikmesriigi õiguses on sätestatud, et karistuse võib määrata muu asutus kui kriminaalasjades pädev kohus ja niisuguse karistuse määramise võib sellisele kohtule edasi kaevata või sellega võib pöörduda sellisesse kohtusse, või
 - b) kui karistusena ei saa määrata vabadusekaotust,

kohaldatakse käesolevat direktiivi üksnes kriminaalasjades pädeva kohtu menetluste suhtes.

Käesolevat direktiivi kohaldatakse kui tehakse otsus kinnipidamise kohta ning kinnipidamise vältel igas menetluse staadiumis kuni menetluse lõpuni.

*Artikkel 3***Mõiste**

Käesoleva direktiivi kohaldamisel tähendab „tasuta õigusabi“ liikmesriigi poolset õigusabi kulude rahastamist, millega võimaldatakse kasutada õigust kaitsjale.

*Artikkel 4***Tasuta õigusabi kriminaalmenetluses**

1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustatavatel ja süüdistatavatel, kellel puuduvad piisavad vahendid kaitsjale õigusabi eest tasumiseks, on õigus tasuta õigusabile juhul, kui õigusemõistmise huvid seda nõuavad.
2. Liikmesriigid võivad kohaldada taotleja vahendite või taotluse põhjendatuse kontrolli või mõlemat, et teha kindlaks, kas tuleb anda tasuta õigusabi kooskõlas lõikega 1.
3. Kui liikmesriik kohaldab taotleja vahendite kontrolli, võtab ta arvesse kõiki asjakohaseid ja objektiivseid tegureid nagu asjaomase isiku sissetulek, vara ja perekonnaseis, samuti kaitsjale makstavad õigusabi kulud ja elatustase asjaomases liikmesriigis, et teha asjaomases liikmesriigis kohaldatavate kriteeriumide alusel kindlaks, et kahtlustatavatel või süüdistatavatel ei ole kaitsjale õigusabi kulude tasumiseks piisavalt vahendeid.
4. Põhjendatuse kontrolli kohaldamisel võtab liikmesriik arvesse kuriteo raskusastet, juhtumi keerukust ja võimalikku määratavat karistust, et teha kindlaks, kas õigusemõistmise huvides tuleb anda tasuta õigusabi. Põhjendatuse kontrolli tingimused loetakse täidetuks järgmistes olukordades:
 - a) kui kahtlustatav või süüdistatav tuuakse pädeva kohtu või kohtuniku ette, et otsustada kinnipidamise üle menetluse mis tahes staadiumis käesoleva direktiivi kohaldamisala raames, ning
 - b) kinnipidamise ajal.
5. Liikmesriigid tagavad, et tasuta õigusabi antakse põhjendamatu viivitusega ja hiljemalt enne küsitlemist politsei, muu õiguskaitseasutuse või kohtuasutuse poolt, või enne käesoleva direktiivi artikli 2 lõike 1 punktis c osutatud uurimis- või tõendite kogumise toiminguid.
6. Tasuta õigusabi antakse ainult nende kriminaalmenetluste raames, kus asjaomast isikut kuriteo toimepanekus kahtlustatakse või süüdistatakse.

*Artikkel 5***Tasuta õigusabi Euroopa vahistamismäärusega seotud menetlustes**

1. Vahistamismäärust täitev liikmesriik tagab, et isikutel, kelle üleandmist taotletakse, on õigus saada Euroopa vahistamismääruse kohase vahistamise korral tasuta õigusabi kuni nende üleandmise või kuni otsus nende üleandmisest keeldumise kohta on jõustunud.
2. Vahistamismääruse teinud liikmesriik tagab, et isikutel, kelle üleandmist taotletakse ja kelle suhtes kohaldatakse Euroopa vahistamismäärust kriminaalkorras kohtu alla andmiseks ja kes kasutavad direktiivi 2013/48/EL artikli 10 lõigete 4 ja 5 kohaselt oma õigust määrata vahistamismääruse teinud liikmesriigis kaitsja, kes abistaks vahistamismäärust täitva liikmesriigi kaitsjat, on õigus saada vahistamismääruse teinud liikmesriigis tasuta õigusabi, pidades silmas sellist menetluse läbiviimist vahistamismäärust täitvas liikmesriigis, kui selline tasuta õigusabi on vajalik, et tagada isiku võimalus kohtusse pöörduda.
3. Lõigetes 1 ja 2 osutatud tasuta õigusabi saamise õiguse suhtes võib kohaldada vahendite kontrolli kooskõlas artikli 4 lõikega 3, mida kohaldatakse *mutatis mutandis*.

*Artikkel 6***Otsus tasuta õigusabi andmise kohta**

1. Pädev asutus teeb põhjendamatu viivitusega otsuse selle kohta, kas anda tasuta õigusabi või mitte, ning kas tuleb määrata kaitsja. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et pädevad asutused teevad otsused hoolikalt ja kaitsõigusi austades.
2. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et kahtlustatavaid, süüdistatavaid ning isikuid, kelle üleandmist taotletakse, teavitatakse kirjalikult sellest, kas nende taotlus tasuta õigusabi saamiseks on osaliselt või täielikult tagasi lükatud.

*Artikkel 7***Tasuta õigusabi teenuste kvaliteet ja koolitus**

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, sh rahastamismeetmed, et tagada:
 - a) tõhusa ja kvaliteetse tasuta õigusabi süsteemi olemasolu ning
 - b) tasuta õigusabi teenus, mis on piisavalt kvaliteetne õiglase menetluse tagamiseks, järgides seejuures õiguselukutsete sõltumatust.
2. Liikmesriigid tagavad, et töötajatele, kes on kaasatud kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses tasuta õigusabi saamise õigust käsitlevate otsuste tegemisse, antakse asjakohast koolitust.
3. Õiguselukutsete sõltumatust ja kaitsjate koolitamise eest vastutavate isikute rolli austades võtavad liikmesriigid asjakohaseid meetmeid, et edendada piisava koolituse korraldamist kaitsjatele, kes annavad tasuta õigusabi.
4. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et kahtlustatavatel, süüdistatavatel ning isikutel, kelle üleandmist taotletakse, on taotluse korral õigus asendada neile määratud tasuta õigusabi andev kaitsja teisega, kui seda õigustavad konkreetsed asjaolud.

*Artikkel 8***Õiguskaitsevahendid**

Liikmesriigid tagavad, et kahtlustatavatel, süüdistatavatel ning isikutel, kelle üleandmist taotletakse, on olemas tõhus liikmesriigi õiguses sätestatud õiguskaitsevahend, kui rikutakse nende käesolevast direktiivist tulenevaid õigusi.

*Artikkel 9***Haavatavad isikud**

Liikmesriigid tagavad, et käesoleva direktiivi rakendamisel võetakse arvesse haavatavate kahtlustatavate, süüdistatavate ja isikute, kelle üleandmist taotletakse, erivajadusi.

*Artikkel 10***Andmete esitamine ja aruandlus**

1. Hiljemalt 25. maiks 2021 ja pärast seda iga kolme aasta tagant esitavad liikmesriigid komisjonile kättesaadavad andmed käesolevas direktiivis sätestatud õiguste rakendamise kohta.
2. Komisjon esitab 25. maiks 2022 ja pärast seda iga kolme aasta tagant Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande käesoleva direktiivi rakendamise kohta. Komisjon hindab aruandes käesoleva direktiivi rakendamist seoses õigusega saada tasuta õigusabi kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses.

*Artikkel 11***Kaitse taseme säilitamine**

Ühtki käesoleva direktiivi sätet ei tõlgendata harta, konventsiooni või rahvusvahelise õiguse muude asjakohaste sätete või liikmesriikide õigusaktide alusel tagatud kõrgemat kaitse taset pakkuvate õiguste ja menetluslike tagatiste piiramisena või nende suhtes erandi kehtestamisena.

*Artikkel 12***Ülevõtmine**

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 25. maiks 2019. Liikmesriigid edastavad kõnealuste normide teksti viivitamata komisjonile.

Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nende ametlikul avaldamisel nendesse või nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastuvõetud põhiliste siseriiklike õigusnormide teksti.

*Artikkel 13***Jõustumine**

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

*Artikkel 14***Adressaadid**

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele kooskõlas aluslepingutega.

Strasbourg, 26. oktoober 2016

Euroopa Parlamendi nimel
president
M. SCHULZ

Nõukogu nimel
eesistuja
I. LESAY